

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

МЕЃУНАРОДЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА ВЕРСКИТЕ СЛОБОДИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2021 ГОДИНА

Извршно резиме

Уставот забранува дискриминација на верска основа и ја гарантира слободата на вероисповед и правото на верско изразување. Тој обезбедува еднаквост пред законот за сите граѓани, без разлика на нивните верски убедувања.

Министерството за правда (МП) и други владини министерства разговараа за измени и дополнувања на законот од 2007 година, со кој се уредуваат верските прашања, а со кои би им се овозможило на поголемите верски заедници да се стекнат со статус на „правно лице“, но МП повторно ги одложи консултациите со религиозните групи во врска со измените и дополнувањата. На 18 февруари Исламската верска заедница во Северна Македонија (ИВЗ) јавно го осуди официјалното регистрирање на исламска селефиска заедница во декември 2020 година со дозвола од властите, велејќи дека тоа ќе му наштети на муслиманското единство. Челниците на ИВЗ изјавија дека односите со властите се подобриле по средбата меѓу поглаварот на ИВЗ, реисот Шаќир Фетаху и претседателот Стево Пендаровски во јануари, но дека некои министри во владата и судството и понатаму несоодветно се однесувале кон нив. Апелациониот суд Скопје ја потврди одлуката на понискиот суд со која се одбива барањето за регистрација на Православната охридска архиепископија (ПОА), бидејќи барањето не било поднесено во предвидениот рок. ПОА и понатаму тврди дека имало штетно мешање на властите во црковните работи. Основниот граѓански суд Скопје во мај одлучи дека Бектешката заедница од Тетово (суфистичка група) може повторно да го поднесе барањето за регистрација како религиозна група; во текот на годината заедницата не го имаше поднесено барањето. Бекташката заедница (Тетово) повторно пријави дека нивни членови биле вознемирувани од властите и од ИВЗ. ИВЗ напомена дека Владата и понатаму ја фаворизира Македонската православна црква – Охридска архиепископија (МПЦ-ОА), а помалите религиозни групи и понатаму пријавуваат нееднаков третман од страна на властите наспроти петте групи што се именувани во Уставот. Претставници на ИВЗ изјавија дека властите го одолговлекувале акредитирањето на исламските средни училишта на ИВЗ, поради што учениците не можеле да се запишат на државните универзитети. Во интервју во април, првата Еврејка што стана министерка по независноста на земјата изјави дека била соочена со антисемитизам кога била разрешена од владиниот кабинетот во 2020 година по нејзиното појавување на прес конференција пред позадина на која стоело поранешното име на земјата, Република Македонија.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Официјалните претставници на ПОА и понатаму изјавуваат дека нивните свештени лица и членовите на нивните семејства честопати биле на мета на навреди во медиумите и жртви на физички напади од страна на поединци блиски на МПЦ-ОА. Бекташката заедница (Тетово) продолжи да ги оспорува тврдењата на ИВЗ за целосна сопственост и плановите да го реновираат Арабати баба теќето, комплекс што Бекташката заедница (Тетово) го користат како свое седиште. Во текот на изминатата година медиумите известиле за еден инцидент на вандализам во манастир лоциран во област со доминантно муслиманско население, и 18 инциденти на кражби од црквите. МПЦ-ОА не смета дека кражбите и вандализмот се мотивирани од верски побуди.

Амбасадорката на САД, како и други службени лица од амбасадата, на средби со владини претставници, вклучително и директорот на Комисијата за односи со верските заедници и религиозни групи (КОВЗРГ), градоначалници и други функционери разговараа за меѓуверскиот дијалог и важноста на толеранцијата и разбирањето меѓу различни религиозни групи. Исто така разговараа и со пратениците за статусот на верските слободи во земјата, повратот на имотот на верските заедници и измените и дополнувањата на законот за средни училишта, вклучително и акредитирањето на верските училишта. Службени лица од Амбасадата се сретнаа и со архиепископот на МПЦ-ОА Стефан и со поглаварот на ИВЗ Фетаху за да поразговараат за прашања поврзани со верските слободи, вклучително и перципираното владино фаворизирање на одредени религиозни групи. Тие исто така се сретнаа и со претставници на другите религиозни групи за да поразговараат за третманот на помалите групи од страна на властите и почитувањето на нивните верски слободи. Во текот на годината, амбасадата ги користеше социјалните медиуми за пренесување на пораки со кои се нагласува важноста на верската слобода.

Дел I. Верска демографија

Според проценките на Владата на САД, вкупниот број на население во државата изнесува 2,1 милион (средина на 2021 година), без дијаспората. Според пописот на населението од 2021 година 46,1 отсто од населението се православни христијани, од кои доминантно мнозинство се следбеници на МПЦ-ОА; 32,2 отсто се муслимани (мнозинството од нив се сунити); 13,2 отсто се христијани (без да наведат вероисповед); и 7,2 отсто непознато. Другите религиозни групи кои заедно сочинуваат помалку од 2 отсто од населението, вклучуваат мал број на суфистички групи со неколку бекташки редови, ПОА, католици, различни групи со протестантска вероисповед, јеховини сведоци и Црквата на Исус Христос на светците од подоцнежните дни. Еврејската заедница проценува дека има околу 200 припадници.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Повеќето православни христијани ги населуваат централните и југоисточните региони. Најголемото дел од муслиманите живеат во северните и западните делови од земјата. Постои меѓусебна поврзаност помеѓу етничката и верската припадност на населението: мнозинството православни христијани се етнички Македонци, додека пак најголемиот дел од муслиманите се етнички Албанци. Мнозинството Роми, како и речиси сите етнички Турци и Бошњаци се муслимани, додека најголемиот број Срби и Власи се православни христијани. Постои врска и помеѓу верската припадност и политичката поддршка, имајќи предвид дека поделбата на политичките партии, во голема мерка ја следи линијата на етничката припадност.

Дел II. Состојбата во однос на почитувањето на верските слободи од страна на државата

Правна рамка

Уставот забранува дискриминација по верска основа и гарантира еднакви права за сите граѓани, без разлика на нивните верски убедувања. Тој ја гарантира слободата на вероисповед и правото на поединците слободно и јавно да ја изразуваат својата вера, поединечно или заедно со други лица. Уставот исто така го штити верскиот идентитет на сите заедници.

Уставот наведува дека не може да се применуваат ограничување на слободите и правата во однос на личното убедување, свеста, мислата или вероисповедта. Амандман на Уставот наведува пет религиозни групи кои автоматски добиваат даночни ослободувања и други поволности: Македонската православна црква-Охридска Архиепископија (МПЦ-ОА), Исламската верска заедница (ИВЗ), Католичката црква, Евангелско-методистичката црква и Еврејската заедница. Тој уредува дека овие пет заедници, како и другите регистрирани групи се одвоени од државата и еднакви пред законот, и дека се слободни да основаат верски училишта, добротворни организации и други социјални установи. Законите им овозможуваат и на другите верски организации да ги добијат истите права и правен статус како овие пет групи преку поднесување барање за нивно признавање од страна на државата и преку нивно регистрирање во суд. Согласно Уставот, секое поттикнување верска омраза или нетолеранција од страна на политичките партии или други здруженија на граѓаните е забрането.

Законот ги дефинира кривичните дела од омраза како кривични дела против лице, правно лице или поврзани лица или имот извршени заради реални или претпоставени карактеристики на жртвата, како што се нејзината националност, етничка припадност и вера или убедување. Говорот на омраза и делата од омраза се казниви кривични дела; сторителите на други дела кога има елементи на дело од омраза можат да добијат построги казни. Казните

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

варираат од една до 10 години затвор и минимум 10 години казна затвор за дела од омраза со смртни последици.

Верските организации можат да побараат да бидат регистрирани како „црква“, „верска заедница“ или „религиозна група“. Ваквата класификација се базира на големината на групата, нејзината внатрешна организација и хиерархија. Законите обезбедуваат еднаков третман за овие три категории и за сите нив подеднакво важат истите законски права, поволности и обврски. Власта има признаено 40 верски организации, меѓу кои се и петте што се именувани во Уставот. Во оваа бројка се опфатени 18 цркви, 10 верски заедници и 12 религиозни групи. Откако ќе се регистрира, црквата, верската заедница или религиозната група, е ослободена од плаќање даноци и има право да бара поврат на имотот што бил национализиран за време на комунистичката ера (под услов групата или заедницата да постоеле во тој период), да учествува во проекти финансирани од Владата и да бара градежни дозволи за заштита и обнова на своите светилишта и културно-историски објекти. Тие имаат можност да основаат и верски училишта. Нерегистрирани групи можат да држат верски служби или други собири и да проповедаат, но не можат да вршат некои други активности како што е основање на училишта или добивање донации што се ослободени од данок за донаторот, а и самите тие не се ослободени од данок.

Основниот граѓански суд Скопје прима барања за регистрација и во рок од осум работни денови треба да утврди дали барањето ги исполнува законските критериуми. Критериумите вклучуваат физичко и административно присуство во земјата, објаснување на верските учења и практики што ги прават различни од останатите верски организации, како и единствен назив и службени ознаки и обележја. Организацијата што поднесува барање за регистрација, исто така мора да го посочи и надзорниот орган надлежен за нејзиното финансиско работење и да поднесе преглед на финансиските средства и извори на финансирање, како и записник од одржаното основачко собрание на организацијата. Законот дозволува регистрација на повеќе различни групи кои припаѓаат на една иста вера. Поглаварите или законските претставници на регистрираните религиозни групи мора да бидат државјани на земјата.

Судот ги доставува одобрените барања до КОВЗРГ, владино тело одговорно за негување на соработка и комуникација меѓу Владата и регистрираните религиозни групи, којашто ја заведува организацијата во својот регистар. КОВЗРГ нема надзорна надлежност, ниту капацитет да влијае врз процесот на регистрација. Ако судот го одбие барањето за регистрација, организацијата може да ја обжали таквата одлука пред надлежниот апелационен суд. Доколку и апелациониот суд го одбие барањето за регистрација, тогаш организацијата

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

може да поднесе барање за заштита на човековите права до Уставниот суд, како највисок суд во земјата задолжен за заштита на човековите права. Доколку Уставниот суд го одбие барањето, организацијата може да поднесе тужба до Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП).

Законот не им дозволува на верските организации да основаат верски основни училишта, меѓутоа, овозможува основање на училишта за средно и повисоко ниво на образование. Верските средни училишта следат сопствени наставни програми и не треба да бидат акредитирани од Министерството за образование и наука, иако некои се. Учениците во верските средни училишта коишто не се акредитирани не можат да ја полагаат задолжителната матура и затоа не можат да се запишат на универзитетите. Наставните програми одобрени од Министерството бараат шестоодделенците да изберат еден од три изборни предмети, од кои два имаат верска содржина – Запознавање со религиите и Етика на религии. Според описот што го дава Министерството, овие предмети ја обработуваат религијата на академски и непобожен начин. Министерството за образование и наука честопати акредитира свештеници и имами, во зависност од барањата на родителите, да ги предаваат овие предмети. Министерството наложува сите наставници по овие предмети да поминат обука организирана од акредитирани високообразовни институции, а спроведена од професори по филозофија или социологија. Доколку учениците не сакаат да посетуваат верска настава имаат трета опција за изборен предмет, Класичната култура во европската цивилизација.

Секој странски државјанин којшто влегува во земјата со цел да се извршува религиозни активности или да врши верски обреди и церемонии, мора да добие работна виза пред пристигнувањето во државата, за што вообичаено се потребни околу четири месеци. КОВЗРГ води евиденција за сите странски верски претставници, а различни владини институции можат да им одобрат или да им забранат да вршат религиозни активности во земјата. КОВЗРГ ги издава одобренјата за дозвола за привремен престој и/или барањата за работна виза за мисионери и свештени лица во име на регистрирани цркви, верски заедници или религиозни групи; Министерството за труд и социјална политика потврдува дека не ги повредуваат законите на земјата во однос на работните односи; а Министерството за внатрешни работи ги проверува безбедносните аспекти. Нерегистрирани групи можат да поднесат барања за работни дозволи и визи согласно редовните постапки. Работните визи имаат важност од шест месеци, со можност за нивно продолжување за дополнителни шест месеци. Последователните обновување се за една година. Не постојат никакви ограничувања во однос на бројот на дополнителните барања за продолжување на визата, поднесени од страна на верските претставници.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Државата е потписничка на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права.

Владини практики

Во февруари МП се состанаа со КОВЗРГ и други владини министерства и институции за да поразговараат за измените и дополнувањата на Законот за правниот статус на црквата, верската заедница и религиозната група што ќе им овозможи на поголемите верски заедници да се стекнат со статус на „правно лице“. Ваквата измена, дамнешно барање на МПЦ-ОА и ИВЗ, би ѝ овозможило на владата да поддржи проектите на религиозните групи кога тоа се смета дека е од јавен интерес. Согласно актуелниот закон владата нема експлицитно овластување на пример да помогне во заштитата на значајни верски културно-историски локации. Другите предложени измени на законот од 2007 година ќе го направат подоследен на постојните одредби од Кривичниот законик и другите закони со тоа што ќе прецизираат дека религиозните групи не смеат да поттикнуваат нетрпеливост кон другите религиозни групи или да промовираат стереотипи за други групи; да ги употребуваат/злоупотребуваат нивните имиња, звања или симболи; да делуваат против правниот поредок, јавниот морал или здравјето и животите на своите верници или верниците од друга религиозна група; или да поттикнуваат верска, етничка, национална или расна омраза или да промовираат верски радикализам. МП одлучи, како и при донесувањето на законот од 2007 година, подоцна (не е прецизирано кога точно) да ги вклучи во дискусијата религиозните групи, вклучително и МПЦ-ОА и ИВЗ, откако ќе бидат изготвени измените и дополнувањата.

Основниот граѓански суд Скопје пријави дека во текот на годината примиле 10 барања за регистрирање на цркви и верски заедници/групи. Судот издал одлуки за девет, а по едно, коешто се однесува на регистрација на нова црква, на крајот од годината сè уште не беше одлучено. Немаше никакви дополнителни детали за предметот што чека на одлука.

На 18 февруари ИВЗ јавно го осуди регистрирањето на исламската Селефиска заедница во декември 2020 година, нарекувајќи ја одлуката на Основниот граѓански суд Скопје „срамен и штетен акт по единството на муслиманите“ и „обид за паралелизам“. Претставниците на ИВЗ изјавија дека селефиската група била „производ на злонамерни структури“ и апелираа до муслиманите во земјата „да не паднат во стапицата“ на оваа група. Челникот на селефиската заедница изјави дека тој регистрацијата на неговата група ја смета за право на „слобода на верско изразување и практикување“ и дека неговата група имала „различен облик на организација и уредување.“

Основниот граѓански суд Скопје на 18 мај одлучи дека Бекташката заедница

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

(Тетово) може повторно да го поднесе барањето за регистрација на религиозна група по одлуката на Апелациониот суд во септември 2020 година дека треба да ѝ се дозволи на групата да го направи тоа. Меѓутоа во текот на изминатата година Бекташката заедница (Тетово) не го поднесе повторно своето барање за регистрација. Во 2019 година Европската Комисија во својот годишен извештај за земјата ја повика владата да ги спроведе пресудите на ЕСЧП за почитување на правата на Бекташката заедница (Тетово), вклучително и нејзиното официјално признавање за религиозна група. Групата се изјасни дека со нерегистрирањето ефективно била ограничена можноста на заедницата да стекне имот и да користи простории како што е комплексот Арабати баба теќето, за верски активности.

ПОА и понатаму тврди дека имало штетно мешање на власта во црковните работи. Органите на ПОА и понатаму велат дека властите одбивале да ја регистрираат групата, се мешале во работата на судството во предметите кои ги засегаат ПОА, и дека вршеле притисок ПОА повторно да побара регистрација под ново име и покрај пресудата на ЕСЧП дека треба да им се дозволи да се регистрираат под своето актуелно име. Според владините службени претставници, пресудите на ЕСЧП не го смениле законскиот услов на земјата дека името на барателот треба да се разликува од името на веќе регистрирана религиозна група. Во 2020 година Основниот граѓански суд Скопје се произнесе дека името на ПОА било премногу слично на името на МПЦ-ОА и дека ќе морале да сменат за ПОА да може да биде регистрирана. Во март Апелациониот суд Скопје без коментар ја потврди одлуката за одбивање на барањето за регистрација на ПОА, одлука на која се чекало од 2009 година.

МПЦ-ОА забележува дека процесот на денационализација (реституција) на имотните побарувања и понатаму е бавен, забележувајќи дека повеќе од 90 отсто од позитивните одлуки на Комисијата за денационализација која одлучува по барањата биле обжалени од Државното правобранителство. Тие велат дека процесот на реституција бил закочен година дена бидејќи Комисијата не работела заради КОВИД-19, и нерешените предмети биле распоредени на одлучување кај локалните комисии за денационализација. Во текот на годината локалните комисии не постапиле по ни едно од барањата за реституција на МПЦ-ОА.

Веќе десетта година по ред Бекташката заедница (Тетово) пријавува во полицијата случаи на вознемирување од страна на поединци кои се во комплексот Арабати баба теќето во Тетово, и од група на поддржувачи на регистрираниот бекташки ред Хадр Баба Теќе (Кичево), кои се обиделе да ги протераат челниците на тетовската заедница од нивното светилиште.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Бекташката група (Тетово) изјави дека на 22 јули неовластени лица влегле во нивниот комплекс и украде донирани пари. Група од неовластени лица во две прилики се обидела да го избрка свештеното лице што живее таму – дервиш – во август и во септември. Во инцидентот во септември јавен обвинител поврзан со групата во придружба на двајца полициски инспектори му се заканил на дервишот и другите вработени во Бекташката заедница (Тетово) дека ќе ги протераат од светилиштето. Бекташката заедница (Тетово) исто така изјави дека на 13 септември полицијата малтретирала и испрашувала едно нивно свештено лице. Бекташката заедница (Тетово) на крајот од годината сè уште беше во светилиштето Арабати баба теќето.

На 13 јануари претседателот Пендаровски имаше куртоазна посета на поглаварот на ИВЗ, реисот Шаќир Фетаху. Во текот на средбата, Пендаровски изјави дека верувал дека Фетаху значително ќе придонесе за промоција на верскиот соживот и почитувањето на разновидноста. Двајцата исто така дискутирале и за верската слобода и можноста за организирање на следната Светска конференција за дијалог меѓу религиите и цивилизациите (последната се одржала во Битола во 2016 година).

Челниците на ИВЗ изјавија дека односите со властите се подобриле по средбата Пендаровски-Фетаху, но дека некои министри и судството и понатаму не ја третираат ИВЗ соодветно. ИВЗ изјави дека во текот на годината Министерството за внатрешни работи (МВР) не ги завршиле истрагите по инцидентите поврзани со нивната заедница и раководство, од кои некои датирале уште од 2015 година. Челниците на ИВЗ исто така изјавија дека Единицата на МВР за компјутерски криминал затворила веб страница на која биле објавени антисемитски коментари, но не направила ништо против говорот на омраза на интернет или повиците за насилство против челниците на ИВЗ и покрај фактот дека ИВЗ поднела пријава.

ИВЗ изјави дека властите им вратиле помалку од 50 отсто од имотот што државата го запленила пред 1991 година. Дел од спорниот имот се џамијата Хусамедин Паша во Штип (национализирана во 1955 година), неколку џамии во Скопје, Јени џамија во Битола и Чарши џамија во Прилеп (којашто и понатаму е во руини). ИВЗ додадоа дека надоместокот за својот имот што го побарува честопати бил под пазарната цена.

Во мај ИВЗ ја врати сопственоста на своите имоти во Старата скопска чаршија и одредени парцели земја во Гостивар преку процесот на денационализација.

ИВЗ изјави дека властите и понатаму не им издавале градежни дозволи за џамија во етнички и верски мешаното село Лажец, како и за реконструкција на џамијата во Струмица и централната џамија во Прилеп со образложение дека

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

биле споменици на културата под надлежност на владата, а не на ИВЗ.

Евангелско-методистичката црква во Македонија (ЕМЦ), која е дел од Обединетата методистичка црква во САД, изјави дека повратот на црковниот имот и понатаму не е бил завршен, додека процесот на реституција за МПЦ-ОА завршил од дамна. ЕМЦ се пожалија дека не можеле да изградат црква во Прилеп бидејќи општината повеќе од 20 години одбивала да им издаде дозвола, иако порано постоела црква на тој имот повеќе од 100 години и зонските планови предвидувале црква. ЕМЦ изјавија дека се соочувале со слични проблеми и во други градови.

МПЦ-ОА изјави дека општина Тетово веќе две години не ги испочитувале претходно преземените обврски да асфалтираат улица до една од нејзините цркви во една од населбите, да изградат капела на гробиштата и да го собира ѓубрето од пред влезот на гробиштата. МПЦ-ОА исто така тврдат дека општина Струга сè уште не одлучила по барањето коешто чека уште од 2013 година за изградба на православна црква во селото Окиси.

Помалите религиозни групи и понатаму тврдат дека нивниот третман од страна на власта не е еднаков и дека ги фаворизира религиозните групи што се наведени во Уставот наспроти другите. Тие изјавија дека премиерот Зоран Заев, претседателот Пендаровски и други владини функционери често се среќавале само со петте групи признати во Уставот.

ЕМЦ изјави дека МПЦ-ОА и ИВЗ се попривилигирани кај властите и дека овие групи имале повеќе права од другите религиозни групи. Во октомври ИВЗ изјави дека владата се залагала за МПЦ-ОА да се стекне со меѓународно признание и дека и понатаму биле привилегирани, па така на пример им давала на користење јавен имот без надоместок. Поглаварите на МПЦ-ОА и ИВЗ изјавија дека поплаките дека биле фаворизирани од страна на власта произлегле од погрешната перцепција поради тоа што нивните заедници се поголеми и пошироко присутни во земјата.

ПОА и понатаму ги обвинува властите за пристрасен однос кон неа и за непочитување на домашното и меѓународното право. Претставници на ПОА тврдеа дека како претставници на нерегистриран субјект немале право да отворат банкарска сметка и дека и понатаму биле соочени со правни пречки.

ЕМЦ и ИВЗ посочија дека Меѓуверскиот совет составен од поглаварите на петте уставно признати религиозни групи не бил доволно активен и дека имал одржано само две средби: состанок во јануари поврзан со пандемијата со КОВИД-19 и официјална средба со претседателот Пендаровски во април.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Српската православна црква (СПЦ) и понатаму ја признава помалата ПОА и одбива да ја признае МПЦ-ОА, поради што најголемата православна заедница во земјата е непризнаена од православните цркви во светот. Во јуни претседателот Пендаровски се состана во Истанбул со вселенскиот патријарх Вартоломеј I за да поразговараат за статусот на МПЦ-ОА. Пендаровски ја нагласил посебната улога што вселенскиот патријарх може да ја одигра во надминувањето на спорот за автокефалноста меѓу МПЦ-ОА и СПЦ. МПЦ-ОА имаат побарано автокефалност од СПЦ за да биде признаена од црковните власти во Истанбул.

ИВЗ изјави дека ја поддржуваат автокефалноста на МПЦ-ОА и како знак на солидарност и понатаму избегнуваат настани организирани од СПЦ, освен ако не присуствува и МПЦ-ОА.

Иако Собранието го измени и дополни Законот за средно образование во 2020 година некои прашања поврзани со акредитирањето на верски средни училишта, матурските испити и можноста за учениците коишто ќе ги завршат овие училишта да се запишат на универзитетите во земјата останаа нерешени. МПЦ-ОА во септември изјави дека матурантите од средното училиште на МПЦ-ОА технички не би можеле да се запишат на Теолошкиот факултет на МПЦ-ОА, бидејќи се смета за државен факултет којшто не може да прима ученици што завршиле верски средни училишта. Меѓутоа факултетот и понатаму продолжува да ги запишува.

Претставници на ИВЗ изјавија дека и покрај тековните преговори меѓу засегнатите страни, властите го одлагале акредитирањето на медресите на ИВЗ кои сакаат да бидат акредитирани и како резултат на тоа учениците не можат да се запишат на државните универзитети. На 22 септември ученички од медресата за девојки во Тетово протестираа против постојаното одложување на акредитирањето на нивното училиште како образовна институција.

Некои религиозни групи и родители и понатаму изјавуваат дека православните свештеници и имамите што биле ангажирани да ги предаваат воведните предмети за религиите и етиката како дел од наставната програма во редовното образование честопати се фокусирале на практикувањата на својата вера, наместо да презентираат неутрален преглед на различни вери. Официјални претставници од црквите и од владата изјавија дека имало бројни дополнителни проблеми поврзани со таа настава, бидејќи локалните власти, коишто се надлежни за училиштата ги користеле резултатите од анкетите на родителите спроведувани на почетокот на училишната година за да им доделат предмети на наставниците според желбата на родителите.

На 27 јануари Собранието усвои закон против насилство врз жените и семејно

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

насилство со кој се предвидени парични казни против религиозните групи што промовираат родово-засновано насилство и дополнително уредува дека медиумите и верските заедници треба да промовираат политики против родово-засновано насилство. Законот е во согласност со Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство на Советот на Европа од 2011 година, позната уште и како Истанбулската конвенција.

На 5 март министерот за надворешни работи Бујар Османи заедно со директорите на Државниот завод за статистика и КОВЗРГ се состанаа со челниците на најголемите верски заедници во земјата за да поразговараат за пописот на населението во 2021 година којшто беше завршен на 30 септември. Османи ги информирал за процесот на попишување нагласувајќи ја неговата важност и побарал од нив да ги поттикнат своите припадници да земат учество.

Во интервју од 5 април за *European Jewish Press*, Рашела Мизрахи, првата Еврејка која стана министерка по независноста на земјата, зборува за антисемитизмот со кој вели дека се соочила кога била разрешена од нејзината функција во владиниот кабинет како министерка за труд и социјална политика во 2020 година по нејзиното појавување на прес-конференција на која беше прикажана позадина со поранешното име на земјата, Македонија. „Добив многу закани. Ми велеа да ја носам жолтата ѕвезда. Во медиумите беа објавени коментари како „Треблінка не згреши“, „Требаше целосно да завршиме со нив“ и „Грешка е што некои од нив сè уште се живи“. Мизрахи рече дека жали што премиерот никогаш не зазел „официјален став“ во врска со заканите. „Оваа кампања траеше околу шест недели до моето разрешување од Собранието со образложение дека стоев пред табла со старото име на државата“. Мизрахи изјави дека владејачката партија, Социјалдемократскиот сојуз на Македонија, ја искривува историјата на Евреите во земјата одбивајќи да ја признае улогата на Бугарија (која, во тоа време, ја окупираше територијата на денешна Северна Македонија) во нивната депортација. Таа вели: „Луѓето родени помеѓу 1980 и 1990 година се генерално неуки за историјата поради недоволно образование. Децата треба да се едуцираат за фактите за тоа што се случило за време на Втората светска војна“.

На 25 јуни, земјата го поднесе своето официјално барање за полноправно членство во Меѓународната алијанса за сеќавање на холокаустот (ИХРА), кое ИХРА го одобри во ноември, за време на нејзината зимска сесија во Солун, Грција.

На 13 октомври, претседателот Пендаровски во своето обраќање на

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Меѓународниот форум за сеќавање на холокаустот и борба против антисемитизмот во Малме, Шведска, ја истакна потребата да се зачува споменот за холокаустот и за судбината на 7.144 Евреи од Северна Македонија коишто ги загубија своите животи во Треблинка, во окупирана Полска за време на Втората светска војна и да се едуцираат младите генерации за холокаустот. Пендаровски рече дека владата ќе ги направи задолжителни и ќе го зголеми бројот на часови посветени на антисемитизмот и холокаустот во погорните одделенија од основното образование и дека учениците од основните и средните училишта ќе имаат задолжителна посета на Меморијалниот центар на холокаустот во Скопје. Пендаровски, исто така, истакна дека владата веќе ги усвоила работните дефиниции на ИХРА за антисемитизам, негирање и искривување на холокаустот и антициганизам/антиромска дискриминација.

На 19 мај, националниот координатор за ИХРА коорганизираше виртуелен мултилатерален образовен вебинар за практичната примена на дефинициите на ИХРА во мултикултурните општества. Согласно насоките од Владата во 2020 година, Министерството за образование и наука обезбеди *Препораките на ИХРА од 2019 година за подучување и учење за холокаустот* да бидат достапни на македонски, албански, турски и српски јазик (наставни јазици во државните училишта), со цел нивна употреба во училиштата низ земјата. Бирото за развој на образованието и Музејот на холокаустот исто така ги објавија препораките на своите веб страници.

На 28 април, Министерството за образование и наука, Меморијалниот центар на холокаустот, Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) и УНЕСКО организираа семинар за борба против антисемитизмот во училиштата. Меморијалниот центар на Холокаустот ги преведе алатките за борба против антисемитизмот подготвени од ОБСЕ и УНЕСКО на македонски, албански, турски и српски јазик.

На 15 март, ИВЗ упати јавен повик до муслиманите да се придржуваат на владините препораки и насоки за КОВИД-19. Следејќи ги владините насоки, ИВЗ од Скопје на 8 април одлучи џамиите да останат затворени за традиционалните вечерни молитви за Рамазан и да ги забрани ифтарските вечери во џамиите сè додека трае полицискиот час за КОВИД-19. Онаму каде што беше можно, наместо тоа, се организираа онлајн проповеди и молитви на отворено. Во мај, исто така, во согласност со владините насоки, Ријасетот на ИВЗ им нареди на имамите колку што е можно да го ограничат времетраењето на активностите во џамиите и да забранат големи собири за време на пандемијата.

Советот за фатва на ИВЗ на 9 април објави соопштение во кое ги информираше

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

муслиманите во земјата дека примањето вакцини против КОВИД-19 нема да го наруши рамазанскиот пост. На 30 август, поглаварот на ИВЗ Фетаху и заменик-министерот за здравство Илир Хасани упатија заеднички повик до јавноста да се вакцинираат и строго да ги почитуваат континуираните мерки на владата против ширењето на КОВИД-19. Хасани изјави за печатот дека побарал од Фетаху да апелира до имамите да се залагаат за масовна вакцинација, додавајќи дека вакцинацијата не е против законите на верата.

Во април, претседателот Пендаровски и директорот на КОВЗРГ се сретнаа со поглаварите на четирите од петте верски заедници наведени во Уставот: архиепископот Стефан од МПЦ-ОА, поглаварот на ИВЗ Фетаху, бискупот Киро Стојанов од Католичката црква и суперинтендентот Марјан Димов од ЕМЦ. (Претседателот на Еврејската заедница беше поканет, но не можеше да присуствува поради болест.) На средбата ги разгледаа најдобрите можни решенија за прославата на Велигденските и Рамазанските празници во услови на КОВИД-19. Челниците на верските заедници после средбата апелираа до своите членови за одговорно однесување, сериозно и безусловно почитување на мерките и препораките на јавното здравство и потребата од вакцинација.

На 26 април, премиерот Заев, првиот потпретседател на Владата Артан Груби, министерот за здравство Венко Филипче и директорот на КОВЗРГ Даријан Сотировски им се заблагодарија на архиепископот на МПЦ-ОА, Стефан и на поглаварот на ИВЗ, Фетаху за поддршката на напорите на Владата во борбата против пандемијата. Учесниците на состанокот истакнаа дека владините мерки за заштита на јавното здравје помогнале да се намали бројот на заразени и хоспитализирани лица, што создало можности за побезбедно празнување на православниот Велигден и Рамазан Бајрам. Официјалните претставници ја повториле важноста на верските објекти да продолжат да ги почитуваат ограничувањата на владата во однос на КОВИД-19.

Во јуни, МПЦ-ОА објави порака за поддршка на владината кампања за вакцинирање против КОВИД-19 и го осуди повикот на еден свештеник кој ги повикал парохјаните да избегнуваат вакцинација бидејќи тоа било „против волјата Божја“. Синодот на МПЦ-ОА, преку соопштенија за јавноста, апелираше до верниците, свештенството и монасите да не се доведуваат во заблуда со ваквите ставови.

Атеистите, муслиманите и Евреите изразија незадоволство што покрај државните празници што важат за сите граѓани, Законот за празници на овие групи им доделува помалку слободни денови отколку на православните христијани.

Во мај, Ријасетот на ИВЗ ги повика имамите и муфтиите да се воздржат од

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

учество на политички настани облечени во верска облека и целосно да се воздржат од учество на изборни собири. Опозициските партии и медиуми на етничките Албанци укажаа на тоа дека некои претставници на ИВЗ се мешале во изборите во 2017 и 2020 година со учество на митинзи на политички партии и дека активно лобирале во име на владејачките партии на тие избори.

Дел III. Состојбата во однос на почитувањето на верските слободи во општеството

Претставниците на ПОА и понатаму тврдат дека нивните свештеници и припадници на нивните семејства честопати биле на мета на навреди во медиумите и жртви на физички напади од страна на поединци блиски на МПЦ-ОА. Во август вработени на гробиштата во Скопје одбиле да му дозволат на владиката Давид од ПОА да чиновначалствува на погреб и покрај инсистирањето на семејството.

Во мај, демонстранти за поддршка на Палестинската држава се собраа кај Музејот на холокаустот. Голем број од демонстрантите скандирале антисемитски навреди. Еврејската заедница нема пријавено акти на насилство врз нивни припадници, но посочи дека во времето на ескалацијата на конфликтот во Газа, некои од нејзините припадници се пожалиле дека нивните деца биле малтретирани поради нивниот еврејски идентитет - особено оние коишто посетувале меѓународни училишта заедно со деца на дипломати и бизнисмени од арапскиот свет. За време на конфликтот имало пораст на антисемитските објави на социјалните мрежи.

Претставници на Музејот на холокаустот изјавија дека во септември забележале зголемување на антисемитските објави на социјалните мрежи и употреба на жолтата Давидова ѕвезда при ширење дезинформации за вакцинацијата, кои ги обвинувале „болшевиците, сатанистите и Евреите“ за КОВИД-19.

Во септември, поранешниот имам Скендер Бузаку, кој објави дека ќе се кандидира да стане поглавар на ИВЗ, пријави дека добивал закани преку СМС пораки од непознати лица кои му кажувале дека никогаш нема да стане поглавар и наместо тоа, ќе биде затворен и убиен. Според Бузаку, во пораките барале од него исто така веднаш да ги повлече обвиненијата за проневера што ги поднел во 2019 година против поранешниот поглавар на ИВЗ, Сулејман Рецепи, и актуелниот поглавар на ИВЗ Фетаху, во спротивно тој (Бузаку) ќе бил „ликвидиран“. Бузаку го пријавил случајот кај полициски службеници одговорни за случаи со насилен криминал. До крајот на годината полицијата немаше преземено ништо во врска со овој случај. ИВЗ го избрка Бузаку во 2015 година поради неговата улога во привременото заземање на седиштето на

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ИВЗ во Скопје од негови вооружени следбеници.

На 15 октомври, ИВЗ го осуди, како што изјавија, исмејувањето на исламските верски обреди за политички цели од страна на кандидатот за градоначалник на Шуто Оризари, Тефик Махмут, член на опозициската партија Левица. Махмут организираше лажен исламски повик за молитва на улицата пред зградата на владата во Скопје на 14 октомври. ИВЗ го нарече собирот на Левица „примитивен чин“.

Бекташката заедница (Тетово) продолжи да ги оспорува тврдењата на ИВЗ за целосна сопственост на Арабати баба теќето, комплекс што бекташите (Тетово) го користат како свое седиште. Бекташката заедница (Тетово), исто така, се спротивстави на плановите на ИВЗ за реновирање на комплексот, со турска помош. Претставниците на Бекташката заедница (Тетово) продолжија да изразуваат загриженост дека реновирањето ќе се изврши без нивна согласност и дека со тоа ќе бидат целосно отстрани од комплексот, а воедно и ќе се уништи и вредното наследство. Бектешката заедница (Тетово) и понатаму не може да побара признавање на сопственоста на комплексот, затоа што групата сè уште не е соодветно регистрирана.

Медиумите имаат известувано за неколку кражби во православни манастири, а МПЦ-ОА пријавила 18 кражби или вандалски чинови на православни објекти во текот на годината, вклучително и еден во област со мнозинско муслиманско население. МПЦ-ОА не смета дека кражбите и вандализмот се мотивирани од верски побуди.

На 11 мај, непознати лица по втор пат за помалку од 12 месеци ги вандализирале гробниците на Мехмет Паше Дерала и Али Вишко, истакнати албански бекташки поглавари, во светилиштето Арабати Баба Теќето во Тетово.

Во текот на годината Хелсиншкиот комитет во земјата регистрирал 30 инциденти на говор на омраза со верска компонента, во споредба со 38 во 2020 година. ИВЗ додаде дека инцидентите генерално се ограничени на лажни прилози на социјалните медиуми и новинските портали.

Фондот на холокаустот, невладина организација (НВО), продолжи да работи со Министерството за образование и наука на проект за обука на едукатори за да ги подучуваат средношколците за холокаустот и еврејската историја. Во текот на годината Фондот одржал три онлајн и два семинари со физичко присуство.

На 28 септември, Меморијалниот центар на холокаустот отвори изложба прилагодена за лица со оштетен слух и вид. Центарот, отворен во 2020 година,

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

продолжи да се сеќава на еврејското население од земјата и оние испратени во логорот на смртта Треблинка за време на Втората светска војна. Во рамките на можностите, согласно ограничувањата заради КОВИД-19, Центарот во партнерство со Министерството за образование и наука има спроведено едукативни програми за холокаустот.

Дел IV. Политики и ангажман на Владата на САД

Амбасадорката на САД, како и други службени лица од амбасадата, на средби со владини претставници, вклучително и директорот на КОВЗРГ, градоначалници и други функционери разговараа за меѓуверскиот дијалог и важноста на толеранцијата и разбирањето меѓу различни религиозни групи. Исто така разговараа и со пратениците за статусот на верските слободи во земјата, повратот на имотот на верските заедници и измените и дополнувањата на законот за средни училишта, вклучително и акредитирањето на верските училишта.

Во март, претставници на амбасадата информираа за барањето на земјата за полноправно членство во ИХРА, кое беше поддржано од Меморијалниот фонд на Холокаустот и учесниците во програмата за размена финансирана од САД, како и од активисти на граѓанското општество, образовни институции, верски заедници и невладини организации од земјата кои работат на меѓуверскиот дијалог и верската слобода.

Службени лица од амбасадата се сретнаа и со поглаварот на ИВЗ Фетаху и архиепископот на МПЦ-ОА Стефан за да поразговараат за прашања поврзани со верските слободи, вклучително и перципираното владино фаворизирање на одредени религиозни групи. Тие исто така се сретнаа и со претставници на другите религиозни групи за да поразговараат за прашања поврзани со верската слобода, вклучително и третманот од страна на властите на помалите групи и почитувањето на нивните верски слободи.

Амбасадата објави 15 пораки на социјалните медиуми во врска со верската слобода, со кои допре до повеќе од 64.000 следбеници. Со темите се опфатија и Меѓународниот ден на верската слобода и Националниот ден на верската слобода.